

Social Cohesion and Social Factors Affecting It among the Youth of Ahvaz City

Somayeh Khosro Golestan *

Ph.D. Student in Cultural Sociology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Hossein Aghajani Morsa

Assistant Professor of Social Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Sayed Saeed Aghaei

Assistant Professor of Social Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Introduction

Iranian society, like other multi-ethnic societies, needs social cohesion; However, the existence of many social and cultural harms, which are sometimes rooted in social indifference, a sense of relative deprivation, weakness in religiosity, and weakness in social cohesion, etc., makes the realization of this important issue difficult. It is necessary to smooth out these problems, correct the beliefs and values of the society at the macro level, and take care of the family institution, especially the young generation, at the micro level. Considering the current conditions of Iranian society, one of the concepts that is important to study is social cohesion. Social cohesion, as one of the important factors affecting the social development of societies, is a process of integration of the individual in the community, which is formed by expressive and moral actions. During the formation of this component, many social and cultural factors such as religiosity, ethnic identity, sense of relative deprivation, etc., are influential.

Therefore, considering the ethnic community of Ahvaz City and the importance of tension-generating factors such as the geopolitical situation of the ethnic groups, the stereotyped opinions of the ethnic groups towards each other, the feeling of discrimination and injustice, etc, which has caused disagreements between ethnic groups, we can seek to answer the question that what factors affect the social cohesion of the youth of Ahvaz City? How and in what form is this influence?

* Corresponding Author:

How to Cite: Khosro Golestan, S; Aghajanimersa, H; Aghaie, S. (2024). social cohesion and factors affecting it among the youth of ahvaz, *Journal of Social Work Research*,11(39), 163-185.

Literature Review

Ethnic identity, as one of the types of collective identity, refers to the set of characteristics and specifications that distinguish an ethnic group from other ethnic groups and create a feeling of belonging among the members of the ethnic group, making them cohesive. Ethnic identity also refers to a group's awareness of its cultural distinction.

Ethnic identity has different dimensions, such as pride, ethnic action, ethnic awareness, and ethnocentrism (lack of orientation towards other ethnic groups), which, in this study, while emphasizing the ethnocentrism dimension of ethnic identity, a set of attitudes and group characteristics that are interconnected by cultural homogeneity bonds has been considered.

When people feel they have lost something that should be theirs, they compensate for their sense of deprivation by harming others and gaining instant gratification. Therefore, it can be concluded that the sense of relative deprivation may lead to a decrease in the level of belief in a just world and, accordingly, religious beliefs.

The core of Durkheim's theory is that religion is inherently social and reasonable. According to Durkheim, the existence of moral rules is necessary for human social life, and these rules are made by society and institutionalized in individuals, and the most important tool for this is religion; so religion is reasonable. Religion has two basic roles: One is to create and maintain social bonds between people, and the other is to comment on existence. In fact, the main role of religion is to maintain the bond between people.

Materials and Methods

This is a quantitative study that is applied in terms of purpose and correlational in terms of descriptive-survey method. The statistical population includes men and women aged 18 to 29 from the eight regions of Ahvaz City in 1401, with a population of 1,245,237. The sample size calculated using Morgan's table is 384 people, who were selected by random three-stage cluster sampling. To collect information, questionnaires on social cohesion (22 items), religiosity (29 items), relative deprivation (6 items), and ethnic identity (15 items) were used. SPSS 22 software was used for data analysis in two descriptive and analytical sections.

Results

According to the descriptive findings of the research, the average social cohesion is at a medium to high level. Furthermore, based on the analytical findings, the variables of religiosity and ethnic identity have a significant effect on social cohesion and are able to explain 0.41 of the variance of the dependent variable.

Discussion

According to the analytical findings, religiosity affects social cohesion. It can be stated that the higher the level of religiosity in a society, the more individuals will benefit from greater social cohesion. This is because adherence to religion and faith can serve as a lever for commitment to values. On the other hand, ethnic identity affects social cohesion. Theoretically, ethnic identity can create a sense of belonging among the members of an ethnic group and make them cohesive. In fact, a society with a positive dimension of ethnic identity has a high level of social cohesion, and in this case, the society will be more coherent and uniform. Finally, in the current research, the sense of relative deprivation as a consequence of feeling the existence of an unbearable gap between value capabilities and value expectations does not affect social cohesion.

Conclusion

This research comes to the conclusion that by strengthening religiosity and ethnic identity in the ethnic society of Ahvaz City, it is possible to increase the level of social cohesion and thereby reduce the sense of relative deprivation and social anomalies. In other words, by giving identity to different ethnicities, cultures, and religions and forming local associations with the responsibility of the people of the neighborhood, it is possible to provide more cooperation among people.

Keywords: Social Cohesion, Religiosity, Ethnic Identity, Sense of Relative Deprivation, Ahvaz City

انسجام اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین جوانان شهر اهواز

دانشجوی دکتری جامعه شناسی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

سمیه خسرو گلستان *

استادیار علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

حسین آقاجانی مرساء

استادیار علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

سید سعید آقایی

چکیده

انسجام اجتماعی به عنوان یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر توسعه اجتماعی جوامع، فرآیندی از ادغام فرد در جمع است که با کنش‌های اظهاری و اخلاقی شکل می‌گیرد. طی شکل‌گیری این مؤلفه، عوامل اجتماعی و فرهنگی بسیاری همچون دینداری، هویت قومی، احساس محرومیت نسبی و ... تأثیرگذارند. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - پیمایشی است. هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر انسجام اجتماعی در بین جوانان زن و مرد ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر اهواز در سال ۱۴۰۲ با جمعیت ۱۲۴۵۲۳۷ نفر بوده است؛ حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر بوده است. شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌های انسجام اجتماعی فلنسبرگ (۲۰۰۶) با ۲۲ گویه، دینداری گلاک و استارک (۱۹۶۵) با ۲۹ گویه، محرومیت نسبی لهسائی زاده (۱۳۹۱) با ۶ گویه و هویت قومی حاجیانی (۱۳۸۸) با ۱۵ گویه بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش توصیفی بیانگر آن است که شهروندان از سطح متوسط انسجام اجتماعی، هویت قومی و احساس محرومیت نسبی و سطح بالای دینداری برخوردار بوده‌اند. یافته‌های تحلیلی نیز بیانگر تأیید فرضیات تأثیر دینداری و هویت قومی بر انسجام اجتماعی و رد فرضیه تأثیر احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی بوده است. مبتنی بر یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که با تقویت دینداری و هویت قومی و تضعیف احساس محرومیت نسبی در جامعه مورد بررسی با ویژگی خاص تکثر قومی و فرهنگی می‌توان به تقویت انسجام اجتماعی و پیرو آن انسجام ملی پرداخت.

واژه‌های کلیدی: انسجام اجتماعی، دینداری، هویت قومی، احساس محرومیت نسبی، شهر اهواز.

بیان مساله

جامعه ایران همچون جوامع چند قومیتی دیگر نیازمند انسجام اجتماعی است؛ اما وجود آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی بسیاری که گاه‌ها ریشه در بی‌تفاوتی اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، ضعف در دینداری و ضعف انسجام اجتماعی^۱ و ... دارند، تحقق این مهم را با مشکلاتی روبرو می‌سازند. که لازمه هموار نمودن آن‌ها، اصلاح باورها و ارزش‌های جامعه در سطح کلان و رسیدگی به نهاد خانواده و بخصوص قشر جوان در سطح خرد است. با توجه به شرایط امروز جامعه ایران، یکی از مفاهیمی که مطالعه آن حائز اهمیت است، مفهوم انسجام اجتماعی است که دورکیم در نظریات خود به آن پرداخته است؛ دورکیم^۲ «انسجام اجتماعی را به عنوان وابستگی متقابل یا همبستگی بین افراد با پیوندهای اجتماعی قوی و بدون تضاد اجتماعی تعریف نموده است» (Fonseca et al, 2019: 13). به عبارتی جوامع برخوردار از سطوح بالای انسجام اجتماعی، عموماً سالم‌تر هستند و در برابر شوک‌ها و بحران‌های خارجی انعطاف‌پذیرتر هستند و رشد اقتصادی بالاتری را تجربه می‌کنند (OECD, 2011: 21).

انسجام اجتماعی به وجود سازوکارهای ساختاری و نگرشی، همبستگی، همکاری و تبادل بین شهروندان در یک جامعه اشاره دارد. این شبکه‌ها، می‌توانند مادی یا ساختاری (مبادله کالا، تعاملات اقتصادی) یا غیرمادی (روابط غیررسمی، هویت‌های مشترک) باشند (Botterman et al, 2012: 187).

این مفهوم را باید از مفاهیم مشابه و پیچیده‌ای همچون شمول اجتماعی^۳ (UNECE, 2022) و سرمایه اجتماعی^۴ (Scrivens & Smith, 2013: 51) متمایز کرد. دلیل این تمایز همپوشانی‌های مفهومی، روابط متقابل تجربی بین مفاهیم و عدم توافق در تعریف هر مفهوم است (UNECE, 2022؛ Scrivens & Smith, 2013: 51).

-
1. Social cohesion
 2. Durkheim
 3. Social inclusion
 4. Social capital

در واقع انسجام اجتماعی به طور خاص بر استحکام پیوندهای بین اعضای جامعه نسبت به سایر مفاهیم تمرکز دارد. یکی از عوامل تاثیرگذار بر این امر، هویت قومی^۱ است؛ هویت قومی، ضمن آگاهی یک گروه از تمایز فرهنگی خود، بین اعضای یک قوم، احساس تعلق ایجاد نموده و آنها را منسجم می کند. با توجه به دو نقش وحدت بخش و جدا کننده آن در این مطالعه ضمن تاکید بر بعد قوم گرایی هویت قومی، مجموعه نگرش ها و ویژگی های گروهی که به وسیله پیوندهای تجانس فرهنگی به هم همبسته شده اند، در نظر گرفته شده است. مفهوم مرتبط دیگر در ارتباط با انسجام اجتماعی، احساس محرومیت نسبی^۲ به عنوان متغیری روانشناختی است که به محیط اجتماعی بستگی دارد (Dou et al, 2023).

احساس محرومیت نسبی به تجربه ذهنی - شناختی و عاطفی اطلاق می شود که در آن افراد یا گروه ها وضعیت نامناسب خود را از طریق مقایسه افقی یا عمودی با گروه های مرجع درک می کنند (Xiong & Yirud, 2016: 441). در واقع تجربه احساس محرومیت نسبی حاصل شکاف گسترده بین افراد غنی و فقیر است (Zhang & Zhang, 2018: 8). دورکیم در بحث از دین و دینداری نه به ماهیت دین بلکه به کارکردهای آن می پردازد و نقش دین در انسجام اجتماعی جوامع سنتی را مهم قلمداد می کند (ریتزر، ۱۳۹۵: ۸۱). دینداری می تواند به عنوان عاملی برای تحکیم همبستگی اجتماعی، کاهش انزوای اجتماعی و زمینه ای برای پذیرش هنجارها و افزایش هنجارها مطرح شود (ادی^۳، ۱۳۹۶ به نقل از بابایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸). که تقویت آن از بروز بسیاری از مشکلات و آسیب ها در جامعه اسلامی ممانعت به عمل می آورد.

شهر اهواز به عنوان چهارمین شهر بزرگ ایران در جنوب کشور و در استان خوزستان قرار گرفته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). که دربردارنده اقوام و ادیان مختلفی است که همچون سایر استان های متکثر فرهنگی و مرزی جایگاه مهمی را در انسجام ملی دارند.

1. Ethnic identity
2. Feeling relative deprivation
3. ODea

در چند دهه اخیر گرایش‌های جدایی طلبی در بین قومیت‌ها بیشتر شده و چالش‌هایی را در کشور به وجود آورده که گاه منشأ داخلی و گاه منشأ خارجی داشته است. با توجه به مطالب ذکر شده و اهمیت نقش جوانان، می‌توان عنوان نمود که در جامعه قومی اهواز، عوامل تنش‌زایی همچون موقعیت ژئوپولیتیکی اقوام، داشتن عقاید قالبی اقوام نسبت به یکدیگر، احساس تبعیض و بی‌عدالتی و ... باعث اختلافات بین اقوام گردیده است (سهرابی صمیره و همکاران، ۱۴۰۰) که جهت برطرف نمودن آنها می‌توان به تقویت انسجام اجتماعی، تقویت دینداری و بعد مثبت هویت قومی و کاهش محرومیت نسبی پرداخت. با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته (زارع و همکاران، ۱۳۹۴؛ خزائی و همکاران، ۱۳۹۵؛ فرهمند و همکاران، ۱۳۹۴؛ نواح و تقوی نسب، ۱۳۸۶) می‌توان گفت که انسجام اجتماعی در جوامع آماری مختلف، با دینداری، احساس محرومیت نسبی و قوم‌گرایی رابطه داشته است و از سویی با افزایش احساس محرومیت نسبی، هویت قومی تشدید شده و در پی آن برخی جنبه‌های هویت ملی کاهش پیدا کرده است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر پاسخگویی بدین سؤال است که چه عواملی بر انسجام اجتماعی جوانان شهر اهواز تأثیر گذارند؟ این تأثیر گذاری چگونه و به چه شکل است؟

پیشینه پژوهش

نواح و تقوی نسب (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان تأثیر احساس محرومیت نسبی بر هویت قومی و هویت ملی در بین اعراب خوزستان با استفاده از روش کمی-پیمایشی و شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای و حجم نمونه ۴۵۵ نفری به این نتیجه رسیده‌اند که با افزایش احساس محرومیت نسبی، هویت قومی (در سه بعد اجتماعی، فرهنگی و سیاسی) در بین مردم عرب این استان تشدید شده و در پی آن برخی جنبه‌های هویت ملی آنان کاهش می‌یابد؛ در واقع بین هویت قومی و هویت ملی اعراب استان خوزستان رابطه معکوسی وجود دارد؛ زارع و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی تأثیر میزان و انواع دینداری بر همبستگی اجتماعی در بین دانشجویان دوره کارشناسی واحد حصارک دانشگاه خوارزمی با استفاده از روش کمی-

پیمایشی و حجم نمونه ۴۰۹ نفری و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله به این نتیجه رسیده‌اند که بین دینداری با همبستگی اجتماعی ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد.

خزائی و همکاران (۱۳۹۵) با بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان احساس محرومیت نسبی معلمان شهرستان نهاوند با استفاده از روش کمی-پیمایشی و حجم نمونه ۶۹۲ نفری و شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای و سپس تصادفی ساده به این نتیجه رسیده‌اند که بین متغیرهای همبستگی اجتماعی، ارضاء نیازها و رضایت شغلی با احساس محرومیت نسبی رابطه منفی، معکوس و کاهنده وجود دارد.

فرهمند و همکاران (۱۳۹۴) با مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد با استفاده از روش کمی-پیمایشی و حجم نمونه ۷۶۷ نفری و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به این نتیجه رسیده‌اند که قوم آذری در مقایسه با قوم کرد، میزان انسجام اجتماعی بیشتری دارد.

سهرابی صمیره و همکاران (۱۴۰۰) با بررسی نقش قوم‌گرایی و اجتماعات مذهبی در انسجام اجتماعی (مورد مطالعه؛ شهر اندیمشک) با استفاده از روش پیمایش از نوع توصیفی و تحلیلی و حجم نمونه ۵۰ نفری مسئولان و ۳۸۴ نفری شهروندان ۶۵-۱۵ سال و روش نمونه‌گیری هدفمند (مسئولان)، خوشه‌ای چند مرحله‌ای و تصادفی ساده (شهروندان) به این نتیجه رسیده‌اند که از دیدگاه مسئولین گروه‌های قومی رابطه معنی‌دار بیشتری را نسبت به اجتماعات مذهبی با انسجام اجتماعی دارد. از دیدگاه شهروندان نیز، گروه‌های قومی رابطه معنی‌دار بیشتری را نسبت به اجتماعات مذهبی با انسجام اجتماعی دارد. به عبارتی هرچه میزان قوم‌گرایی بیشتر باشد به همان اندازه تمایل به یک آسیب خاص وجود دارد لذا این متغیر با توجه به زمینه تأثیرگذاری آن باید تعدیل شود.

کرستر^۱ و همکاران (۲۰۰۴) در تحقیقی به بررسی رابطه دینداری و همبستگی اجتماعی دانش‌آموزان طی سال دوم و سال آخر دبیرستان با استفاده از روش کمی و حجم

نمونه ۳۸۵ نفری و شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای به این نتیجه رسیده‌اند که سطح دینداری بالا یا ثابت ارتباط مثبتی با همبستگی اجتماعی داشته است.

کاربو^۱ (۲۰۱۳) در تحقیقی با عنوان دین و همبستگی اجتماعی در اتیوپی به عنوان سرزمینی با فرهنگ‌ها، ادیان و اعتقادات مختلف، با استفاده از روش کیفی و شیوه نمونه‌گیری هدفمند به این نتیجه رسیده است که همبستگی اجتماعی تنها می‌تواند از طریق تشویق و تقویت همکاری مذاهب و همکاری و مشارکت مقامات دولت فدرال و ایالتی به دست آید (به نقل از تاتار و فتحی، ۱۳۹۵).

هولتگ^۲ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «هویت، علیت و انسجام اجتماعی» با تاکید بر دو جنبه انسجام اجتماعی یعنی اعتماد و همبستگی با استفاده از روش کیفی بیان نموده است که اشتراک هویت به ارتقای انسجام اجتماعی تمایل دارد.

فونسکا و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان بازبینی انسجام اجتماعی به این نتیجه رسیده‌اند که علیرغم گذر زمان، اشتراک در اهداف، ارزش‌ها و هنجارهای رفتاری، از عوامل اصلی بروز انسجام اجتماعی در جوامع است.

تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین در این است که پژوهش حاضر به طور همزمان به بررسی تأثیر دینداری، هویت قومی و احساس محرومیت نسبی بر انسجام پرداخته شده است در صورتی که تحقیقات مورد بررسی تنها به سنجش انسجام اجتماعی در بین جامعه آماری و یا ارتباط آن با یک عوامل پرداخته‌اند. در بررسی پیشینه نگاشته‌ها تحقیقی که همزمان به بررسی تأثیر متغیرهای دینداری، هویت قومی و احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی پرداخته باشد، یافت نشد و تحقیق حاضر در باب پرداختن به بررسی این روابط با تحقیقات پیشین متفاوت می‌باشد.

1. carbo
2. Holtug

چارچوب نظری

چارچوب نظری تحقیق در بردارنده نظریات صاحب‌نظران در باب متغیرهای پژوهش می‌باشد؛ در ادامه به نظریات پیرامون دینداری، احساس محرومیت نسبی، هویت قومی و انسجام اجتماعی پرداخته شده است.

هویت قومی به عنوان یکی از انواع هویت جمعی، به مجموعه مشخصات و ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که یک قوم را از دیگر اقوام متمایز می‌کند و بین اعضای قوم یک احساس تعلق به همدیگر ایجاد و آنها را منسجم می‌کند. هویت قومی بر آگاهی یک گروه از تمایز فرهنگی خود نیز اشاره دارد (ادگار و سچ ویک، ۱۳۸۸: ۶۳). هویت قومی مکانیزمی است که بیشتر به صورت شکلی از آگاهی متبلور می‌شود و در جامعه نوعی انسجام و همبستگی ایجاد می‌کند (سهرابی صمیره و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۹).

مکانیزمی که شامل ارزش‌ها، طرز تلقی‌ها و نحوه شناخت فرد از جهان است (همان). ضرورت انتساب هر فرد به قوم یا تبار (خیالی یا واقعی) تا حدی است که اسمیت معتقد است: «اگر ملت‌ها خود را به یک ریشه قومی واقعی یا خیالی وصل نکنند، فرو می‌پاشند. قومیت و گروه قومی به منزله تجمعی درون یک جامعه بزرگ با داشتن تبار مشترک واقعی یا مفروض، یک آگاهی مشترک از هویت قومی مجزا و یک کانون و منبع فرهنگی در یک یا چند عنصر نمادین که به منزله خلاصه‌ای از مردم بودن آنها، تعریف شده است. این مشخصات فرهنگی همواره نسبت به زمان و مکان معین که گروه قومی تجربه می‌کنند، در یک ترکیب پویا خواهند بود (سعادت، ۱۴۰۰: ۳۱).

بافشاری بر هویت قومی می‌تواند دو نقش وحدت‌بخش یا جدا کننده ایفا کند» (ادگار و سچ ویک، ۱۳۸۸). هویت قومی دارای ابعاد مختلفی همچون احساس غرور، عمل قومی، آگاهی قومی و قوم‌گرایی (عدم گرایش به دیگر اقوام) است، که در این مطالعه ضمن تاکید بر بعد قوم‌گرایی هویت قومی، مجموعه نگرش‌ها و ویژگی‌های گروهی که به وسیله پیوندهای تجانس فرهنگی به هم همبسته شده‌اند، در نظر گرفته شده است. قوم

گروهی از افراد است که از طریق ارزش‌ها، سنت‌ها، لباس، مذهب و زبان یکسان به هم متصل شده‌اند (موون و مینور^۱، ۱۴۰۱: ۷۹).

بر این اساس هویت ضعیف یا فقدان ارزش‌های مشترک (در درون یا بین گروه‌ها) می‌تواند انسجام اجتماعی را تضعیف کند (برنامه سازمان ملل متحد، ۲۰۲۳). لذا می‌توان عنوان نمود که هویت قومی متغیری تاثیرگذار بر انسجام اجتماعی است.

مفهومی دیگر که می‌تواند بر انسجام اجتماعی تاثیرگذار باشد، احساس محرومیت نسبی^۲ است؛ این مفهوم به عنوان متغیری روانشناختی به محیط اجتماعی بستگی دارد (Dou et al, 2023: 32). رابرت گر علت ایجاد رفتارهای نامتعارف در افراد را، عمدتاً سرخوردگی آن‌ها در دستیابی به اهداف می‌داند. نتیجه وضعی این تعبیر آن است که هر چه سرخوردگی شدیدتر باشد بر شدت کمیت و کیفیت عکس العمل علیه منابع سرخوردگی افزوده می‌شود (گر، ۱۳۷۸: ۴۹).

در واقع تجربه احساس محرومیت نسبی حاصل شکاف گسترده بین افراد غنی و فقیر است (Zhang & Zhang, 2018: 42)؛ فاصله‌ای غیر قابل تحمل، که بین توقعات ارزشی و قابلیت‌های ارزشی بوجود آمده است. افراد بعد از درک محرومیت مستعد واکنش‌های منفی عاطفی و رفتاری مانند اضطراب، افسردگی، انواع اعتیاد، پرخاشگری و ... هستند (Lijun et al, 2022: 1279; Xiong & Yirud, 2021: 444). هنگامی که افراد احساس می‌کنند چیزی را که باید متعلق به آنها باشد از دست داده‌اند، احساس محرومیت خود را با آسیب زدن به دیگران جبران می‌کنند و رضایت آنی را به دست می‌آورند (Baojuan & Xue, 2021: 137).

بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که احساس محرومیت نسبی ممکن است منجر به کاهش سطح اعتقاد به دنیای عادلانه و به تبع آن باورهای دینی شود (Gao, 2022: 1867). مادامی که مردم بر این باور باشند که کمتر از آنچه حقشان می‌باشد، دریافت می‌کنند،

1. Mowen & Minor

2. Feeling relative deprivation

شورش و بحران صورت می‌گیرد (صالحی امیری، ۱۳۸۵: ۵۶). به عبارتی تغییرات در احساس محرومیت نسبی می‌تواند زمینه‌های تغییر در انسجام اجتماعی را فراهم آورد. یکی از مفاهیم دیگر مرتبط با انسجام اجتماعی، دین از دیدگاه دورکیم است؛ منظور وی از دین، خاستگاه و کارکرد آن بود. وی معتقد بود که همه ادیان علی‌رغم اختلافات ظاهری خود دارای هسته و اصول مشترکی هستند. هسته اصلی نظریه دورکیم این است که دین ذاتاً امری اجتماعی و معقول است. از آنجا که لازمه اجتماعی زیستن انسان، از نظر دورکیم، وجود قواعد اخلاقی است و این قواعد به وسیله جامعه ساخته و در افراد نهادینه می‌شود و مهم‌ترین ابزار این کار، دین است، پس دین امری است معقول. دین دو نقش اساسی دارد؛ یکی ایجاد و حفظ پیوند اجتماعی میان افراد و دیگری نظرورزی درباره هستی. در واقع نقش اصلی دین، حفظ پیوند میان افراد است (Gao, 2022: 1869).

لذا با توجه به نظریه دورکیم و مفهوم سازی گلاک و استارک^۱، می‌توان از پنج ویژگی مدنظر گلاک و استارک برای دینداری استفاده نمود؛ آن‌ها برای دینداری، پنج حوزه اعتقادات، مناسک، تجربیات دینی، پیامد دینداری و دانش دینی تدوین کرده‌اند و مفهوم عملیاتی مجزایی از دینداری ساخته‌اند. ازاین رو می‌توان عنوان نمود که متغیر دینداری یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر انسجام اجتماعی به شمار می‌آید.

روش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-پیمایشی همبستگی است. جامعه آماری، زنان و مردان ۱۸ تا ۲۹ ساله مناطق ۸ گانه شهر اهواز در سال ۱۴۰۱ با جمعیت ۱۲۴۵۲۳۷ نفر است؛ حجم نمونه محاسبه شده با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر است که به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای انتخاب شده است؛ نحوه انتخاب نمونه

بدین صورت بود که ابتدا از بین مناطق هشت گانه شهرداری اهواز، به صورت تصادفی و به قید قرعه، سه منطقه انتخاب، سپس در هر کدام از این مناطق، با توجه به تعداد نواحی موجود در آن، یک محله، به صورت تصادفی انتخاب شده و نسبت به تکمیل پرسش‌نامه‌ها در منزل اقدام شده است.

لذا در راستای کسب رضایت آنها در ابتدای پرسشنامه، در مورد موضوع و اهمیت مشارکت آنها در فرآیند جمع‌آوری اطلاعات دقیق، توضیحاتی ارائه گردید. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های انسجام اجتماعی (۲۲ گویه)، دینداری (۲۹ گویه)، محرومیت نسبی (۶ گویه)، هویت قومی (۱۵ گویه) استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss22 در دو بخش توصیفی (توصیف متغیرها در قالب گرایش‌های مرکزی و پراکندگی) و تحلیلی (آزمون فرضیات با ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون) استفاده شده است.

جهت سنجش اعتبار ابزار، از اعتبار صوری (مراجعه به عقل سلیم و داوران متخصص و کتب و موضوعات مرتبط) استفاده شده است. به عبارتی پرسشنامه تهیه شده به اساتید و کارشناسان مختلف حوزه جامعه‌شناسی (از جمله استاد راهنما و مشاور) ارائه شد و نظرات و دیدگاه‌های هر یک از آنها در خصوص شاخص‌ها، معرف‌ها و گویه‌های تحقیق اخذ و پس از جمع‌بندی آنها پرسشنامه نهایی تدوین گردید و جهت بررسی روایی در ابتدا، ۳۵ نفر از پاسخگویان به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه بین آنها توزیع گردید. نتایج حاصل از تحلیل آنها بیانگر آن است که میزان آلفای کرونباخ انسجام اجتماعی (۰/۷۵۹)، دینداری (۰/۷۹۰)، محرومیت نسبی (۰/۸۱۰) و هویت قومی (۰/۷۱۰)، مناسب (بالای هفت دهم) است.

فرضیات تحقیق

- دینداری اجتماعی بر انسجام اجتماعی تاثیرگذار است.
- هویت قومی بر انسجام اجتماعی تاثیرگذار است.
- احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی تاثیرگذار است.

یافته‌ها

در ادامه یافته‌های پژوهش در دو بخش توصیفی و تحلیلی ارائه شده است.

یافته‌های توصیفی

نتایج حاصل از توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی در جدول (۱) بیانگر این است که ۵۰,۳ درصد از جمعیت نمونه مورد بررسی را مردان و ۴۹,۷ درصد را زنان تشکیل داده است؛ بیش‌ترین پاسخگوها (۲۶,۸ درصد) در گروه سنی ۲۷-۲۹ سال، قرار گرفته‌اند. از نظر وضعیت تأهل، بیشتر پاسخگوها (۷۱,۳ درصد)، را مجردان تشکیل داده‌اند. بیشتر پاسخگوها (۳۳,۹ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی بودند.

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۹۳	۵۰,۳
	زن	۱۹۱	۴۹,۷
وضعیت تأهل	متأهل	۱۰۶	۲۷,۶
	مجرد	۲۷۴	۷۱,۳
گروه سنی	۱۸-۲۰ سال	۹۰	۲۳,۴
	۲۱-۲۳ سال	۹۴	۲۴,۴
	۲۴-۲۶ سال	۹۷	۲۵,۲
	۲۷-۲۹ سال	۱۰۳	۲۶,۸
مقطع تحصیلی	ابتدایی	۲	۰,۵
	راهنمایی، سیکل	۱۵	۳,۹
	متوسطه، دیپلم ناقص	۲۷	۷,۰
	دیپلم، پیش‌دانشگاهی	۹۷	۲۵,۳
	کاردانی	۳۵	۹,۱
	کارشناسی	۱۳۰	۳۳,۹
	کارشناسی ارشد- دکتری	۷۸	۲۰,۳
جمع کل نمونه ۳۸۴ نفر			

انسجام اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن...، خسرو گلستان و همکاران | ۱۷۷

اطلاعات جدول (۲)، بیانگر این است که ۷۲/۴۰ درصد جوانان از نظر انسجام اجتماعی، ۸۲/۳۰ درصد از نظر دینداری، ۸۷/۲۳ درصد از نظر هویت قومی و ۸۳/۶۰ درصد از نظر متغیر احساس محرومیت نسبی در سطح متوسط و متوسط به بالا بوده‌اند.

جدول ۲- یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌ها).

شاخص‌های آماری متغیر	طبقات	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
انسجام اجتماعی	پایین (۲۲-۵۱)	۱۰۶	۲۷/۶۰	۷۷,۱۵	۹,۹۸	۲۲	۱۱۰
	متوسط (۵۲-۸۱)	۲۰۵	۵۳/۳۸				
	بالا (۸۲-۱۱۰)	۷۳	۱۹/۰۲				
دینداری	پایین (۰-۳۸)	۶۸	۱۷/۷۰	۱۰۴,۴۵	۱۰,۱۱	۰	۱۱۶
	متوسط (۳۹-۷۶)	۱۵۳	۳۹/۸۵				
	بالا (۷۷-۱۱۶)	۱۶۳	۴۲/۴۵				
هویت قومی	پایین (۱۵-۳۴)	۴۹	۱۲/۷۶	۵۳,۳۱	۹,۲۴	۱۵	۷۵
	متوسط (۳۵-۵۴)	۲۷۶	۷۱/۸۷				
	بالا (۵۵-۷۵)	۵۹	۱۵/۳۶				
احساس محرومیت نسبی	پایین (۸-۱۸)	۶۳	۱۶/۴۰	۲۷,۲۱	۴,۵۷	۸	۵۰
	متوسط (۱۹-۲۹)	۱۹۰	۴۹/۴۸				
	بالا (۳۰-۴۰)	۱۳۱	۳۴/۱۲				

یافته‌های تحلیلی

یافته‌های مربوط به آزمون فرضیات در جدول (۳) بیانگر این است که در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آماره F برای آزمون تأثیر دینداری بر انسجام اجتماعی برابر با $Sig \leq 0/05$ می‌باشد؛ این مقدار بیانگر تأیید فرضیه H1 و رد فرضیه H0 است. مقدار

ضریب همبستگی برابر با $R=0/623$ و $(R>0/5)$ می باشد که بیانگر وجود رابطه قوی و مستقیم بین دو متغیر فوق است. تأیید رابطه و مقدار ضریب تبیین $(R^2=0/387)$ فرضیه بیانگر توانایی تبیین متوسط $(R^2>0/19)$ متغیر انسجام اجتماعی توسط دینداری است. در واقع ۳۸ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط دینداری تبیین شده است. به عبارتی با افزایش سطح دینداری جوانان، سطح انسجام اجتماعی افزایش یافته است.

در فاصله اطمینان ۹۵ درصد سطح معناداری آماره F برای آزمون تأثیر هویت قومی بر انسجام اجتماعی برابر با $Sig\leq 0/05$ می باشد؛ این مقدار بیانگر تأیید فرضیه $H1$ و رد فرضیه $H0$ است. مقدار ضریب همبستگی برابر با $R=0/102$ و $(R>0/32)$ می باشد، که بیانگر وجود رابطه ضعیف و مستقیم بین دو متغیر فوق است. تأیید رابطه و مقدار ضریب تبیین $(R^2=0/010)$ فرضیه بیانگر توانایی تبیین ضعیف $(R^2<0/19)$ متغیر انسجام اجتماعی توسط هویت قومی است. در واقع ۱ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط هویت قومی تبیین شده است. به عبارتی با افزایش هویت قومی در بین پاسخگویان، سطح انسجام اجتماعی افزایش یافته است.

سطح معناداری آماره F برای آزمون تأثیر احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی برابر با $Sig\geq 0/05$ می باشد؛ این مقدار بیانگر رد فرضیه $H1$ و تأیید فرضیه $H0$ است. به عبارتی احساس محرومیت نسبی تأثیری بر انسجام اجتماعی ندارد.

جدول ۳- نتایج آزمون فرضیات تأثیر دینداری، هویت قومی و احساس محرومیت نسبی در

انسجام اجتماعی

فرضیه	R (ضریب همبستگی پیرسون) Beta	(ضریب پیش بین) R^2	آماره F	سطح معناداری آماره F ($sig\leq 0/05$)
تأثیر دینداری بر انسجام اجتماعی	۰/۶۲۳	۰/۳۸۷	۲۴۲/۴۴۷	۰/۰۰۰
تأثیر هویت قومی بر انسجام اجتماعی	۰/۱۰۲	۰/۰۱۰	۳/۹۸۵	۰/۰۴۷
تأثیر احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۴	۰/۰۲۲	۰/۸۸۳

یافته‌های رگرسیون چندگانه

یافته‌های جدول ۴ بیانگر این است که در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آزمون رگرسیون چندگانه $\text{Sig} \leq 0/05$ می‌باشد؛ به عبارتی آزمون رگرسیون چندگانه جهت تبیین تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط متغیرهای مستقل تأیید شده است. از سویی مقدار ضریب همبستگی ($R=0/653$) نشان‌دهنده همبستگی قوی و مستقیم ($R > 0/5$) بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش است؛ با توجه به مقدار ضریب (R^2) می‌توان گفت ۴۱ درصد از تغییرات انسجام اجتماعی در بین جوانان، به وسیله متغیرهای مستقل پژوهش تبیین می‌شود.

جدول ۴- نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان

فرضیه	R (ضریب همبستگی پیرسون)	(ضریب پیش بین) R^2	آماره F	سطح معناداری آماره F ($\text{sig} \leq 0/05$)
تأثیر دینداری بر انسجام اجتماعی	۰/۶۵۳	۰/۴۱۰	۳۴۵/۲۴۷	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۵ بیانگر این است که متغیر دینداری به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در تبیین متغیر وابسته دارد؛ زیرا یک واحد متغیر در انحراف معیار آن باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (نمره) به اندازه ۰/۴۱۰ تغییر کند.

$$Y = A + B_1X_1 + B_2X_2 + \dots + B_KX_k$$

$$Y = 23/432 + 0/453(\text{دینداری}) + 0/163(\text{هویت قومی}) + 0/159(\text{احساس محرومیت نسبی})$$

جدول ۵- جدول ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

شاخص آماری مدل	ضرایب رگرسیون	خطای استاندارد	بتای استاندارد	T	سطح معناداری
ضریب ثابت	۲۳/۴۳۲	۴/۰۱۰	-	۵/۳۰۹	۰/۰۰۰
دینداری	۰/۴۵۳	۰/۰۹۰	۰/۳۵۴	۴/۴۷۳	۰/۰۰۰
هویت قومی	۰/۱۶۳	۰/۰۴۲	۰/۱۰۱	۱۲/۳۲۱	۰/۰۴۴
احساس محرومیت نسبی	۰/۱۵۹	۰/۰۴۵	۰/۱۴۳	۱۴/۹۳۲	۰/۰۹۱

بحث و نتیجه‌گیری

هدف مطالعه حاضر بررسی انسجام اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین جوانان شهر اهواز بوده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیات بیانگر تأیید تأثیر دینداری و هویت قومی بر انسجام اجتماعی و رد فرضیه تأثیر احساس محرومیت نسبی بر انسجام اجتماعی است. از سویی با نگاهی به سطح متغیرهای مورد بررسی در جامعه فوق می‌توان عنوان نمود که هویت قومی، احساس محرومیت نسبی و انسجام اجتماعی در سطح متوسط و دینداری در سطح متوسط به بالا است.

از آنجا که رسیدن به توسعه در تمامی ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... در گرو ادغام و یکپارچگی همه افراد و گروه‌ها یا به عبارتی تقویت مولفه‌های مثبت و تضعیف مولفه‌های منفی تأثیرگذار بر انسجام اجتماعی است (سهرابی صمیره و همکاران، ۱۴۰۰). می‌توان عنوان نمود که سطح بالای انسجام اجتماعی زمانی است که کنش‌های افراد اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. در این کنش‌ها مسئولیت و وفاداری در قبال دیگران و جامعه به حداکثر خود می‌رسد. درواقع زمانیکه یک اجتماع از مؤلفه‌هایی همچون دینداری و هویت قومی و... برخوردار باشد، خود به خود زمینه‌های انسجام اجتماعی افراد و جامعه فراهم می‌شود.

حال با نظر به جامعه شهری اهواز به عنوان یک جامعه متکثر مذهبی و قومیتی که از موقعیت سیاسی و استراتژیک خاصی در کشور برخوردار است، می‌توان گفت که باید برنامه‌ریزان فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بیش از پیش به تدوین برنامه‌هایی در راستای تقویت انسجام اجتماعی بپردازند.

در مقایسه یافته‌های توصیفی مربوط به متغیر انسجام اجتماعی با تحقیقات قبل می‌توان عنوان نمود که سطح انسجام اجتماعی شهروندان اهوازی در سطح متوسط ۷۷/۱۵ یا به عبارتی در دامنه (۵۲-۸۱) قرار دارد که با نتایج تحقیقات فرهمند و همکاران (۱۳۹۴)، همخوان است.

با مقایسه نتایج فرضیات پژوهش با پیشینه نگاشته‌ها می‌توان گفت که فرضیه تأثیر

دینداری بر انسجام اجتماعی تأیید شده است. نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات (زارع و همکاران، ۱۳۹۴) همخوان است؛ در تبیین این یافته می‌توان عنوان نمود که هر چه سطح دینداری افراد جامعه بیشتر باشد، افراد از سطح انسجام اجتماعی بیشتری برخوردار خواهند شد؛ چراکه پایبندی به دین و مذهب می‌تواند به عنوان اهرمی در پایبندی به ارزش‌ها کارساز باشد. تأیید فرضیه فوق موید نظریه دورکیم است؛ وی ضمن تأکید بر کارکردهای دین، نقش آن را در انسجام اجتماعی جوامع مهم قلمداد می‌کند. به نظر وی آیین‌های دینی با تقویت باورهای باعث همبستگی جامعه می‌شود.

فرضیه تأثیر هویت قومی بر انسجام اجتماعی تأیید شده است. نتیجه فرضیه فوق موید نظریه هویت قومی است. در واقع هویت قومی، ضمن اینکه یک قوم را از دیگر اقوام جدا می‌کند، می‌تواند بین اعضای قوم یک احساس تعلق به همدیگر ایجاد و آنها را منسجم کند. پافشاری بر هویت قومی می‌تواند به یک اندازه وحدت‌بخش یا جداساز باشد. لذا تأکید تحقیق حاضر بر بعد وحدت بخش آن است که می‌تواند عامل تقویت انسجام باشد. درواقع جامعه برخوردار از بعد مثبت هویت قومی دارای سطح بالایی از انسجام اجتماعی است و در این حالت جامعه منسجم‌تر و یکدست‌تر خواهد بود.

فرضیه مبنی بر تأثیر احساس محرومیت نسبی در انسجام اجتماعی رد شده است؛ نتایج به دست آمده با نتایج تحقیق (خزائی و همکاران، ۱۳۹۵) در باب تأثیر معکوس احساس محرومیت نسبی در انسجام اجتماعی همخوانی ندارد؛ به عبارتی احساس محرومیت نسبی با برخوردای از سطح متوسط بر سطح انسجام اجتماعی در بین نمونه مورد بررسی تأثیری ندارد. نتایج حاصل از فرضیه با نظریه رابرت گر ناهمخوان است. رابرت گر معتقد است که عامل ایجاد رفتارهای نامتعارف در افراد، عمدتاً سرخوردگی آنها در دستیابی به اهداف است. به عبارتی هر چه سرخوردگی شدیدتر باشد بر شدت کمیت و کیفیت عکس العمل علیه منابع سرخوردگی افزوده می‌شود.

در واقع وی احساس محرومیت نسبی را پیامد احساس وجود شکاف غیر قابل تحمل بین قابلیت‌های ارزشی و توقعات ارزشی می‌داند که بسته به شدت پایبندی به ارزش توقع،

دفعات محرومیت، مشروع دانستن محرومیت، فرصت‌های بدیل ممنوع شده و ... باعث نارضایتی و خشم شده است.

فرآیند انجام تحقیق توأم با محدودیت‌هایی همچون کمبود نظریات مرتبط من باب تأثیر متغیرهای مورد بررسی در انسجام اجتماعی و تداخل جمع‌آوری داده‌ها با اوضاع بد اقتصادی بود که باعث شد تا پاسخگویان در پاسخ به سؤالات مربوط به درآمد، شغل و پایگاه اقتصادی کم‌لطفی نمایند و پیامد آن حذف این سؤالات از چرخه تجزیه و تحلیل شد.

لذا با توجه به نتایج تحقیق، در ادامه به ارائه پیشنهادهایی پرداخته شده است:

هویت قومی می‌تواند زمینه‌ساز هویت ملی باشد و به تقویت انسجام اجتماعی و ملی کمک نماید؛ لذا می‌توان با هویت بخشی به قومیت‌ها و فرهنگ و مذاهب مختلف و تشکیل انجمن‌های محلی با مسئولیت افراد محله، زمینه همکاری بیشتر افراد با یکدیگر را فراهم نمود.

با توجه به بالا بودن سطح محرومیت نسبی در بین نمونه مورد بررسی می‌توان اقداماتی همچون کاهش شکاف طبقاتی و ... را در راستای کاهش آن انجام داد؛ به عبارتی شرایطی را فراهم نمود تا همه افراد جامعه بتوانند با سعی و تلاش خود به اهداف مدنظرشان دست یابند. به محققان بعدی پیشنهاد می‌شود که متغیرهای مورد بررسی در تحقیق فوق را در بین استان‌های با کثرت قومیتی و مذهبی بررسی نمایند تا تفاوت سطح انسجام در بین آنها مشخص شود.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

سپاسگزاری

از شهردان عزیز جامعه شهری اهواز بخاطر همکاری در انجام پژوهش کمال تشکر را داریم.

ORCID

Somayeh Khosro Golestan

<https://orcid.org/0009-0009-1616-1240>

Hossein Aghajani Morsa

<https://orcid.org/0009-0005-9603-5447>

Seyed Saeed Aghaei

<https://orcid.org/0000-0002-9438-525X>

منابع

- استونز، راب. (۱۴۰۰)، متفکران بزرگ جامعه شناسی، ترجمه: مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز، چاپ دوازدهم.
- ادگار، اندرو و سجویک، پیت. (۱۳۸۸)، مفاهیم بنیادی نظریه بنیادی، ترجمه: محمد نبوی و مهران مهاجر، تهران: انتشارات آگه، چاپ اول.
- بابایی، ناهید؛ بلالی، اسماعیل؛ نقدی، اسدالله و کریمی، احمد. (۱۳۹۳)، تأثیر میزان دینداری بر انسجام خانوادگی در شهر همدان، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره ۹، شماره ۴: ۲۶-۷.
- خزائی، محمد؛ انبارلو، رضا علی و محمدی، جواد. (۱۳۹۵)، بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان احساس محرومیت نسبی معلمان شهرستان نهاوند، کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی.
- ریترز، جورج. (۱۳۹۵)، نظریه جامعه شناسی، ترجمه: هوشنگ نایی، تهران: نشر نی، چاپ دوم.
- زارع، بیژن؛ صادقی، علی اکبر و دلبری، سمانه. (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر میزان و انواع دینداری بر همبستگی اجتماعی (دانشجویان دوره کارشناسی واحد حصارک دانشگاه خوارزمی)، فصلنامه جامعه شناسی مسائل اجتماعی ایران، شماره ۲: ۱۷۸-۱۴۳.
- سعادت، موسی. (۱۴۰۰)، مطالعه جامعه-شناختی رابطه بین هویت قومی و پرخاشگری با تأکید بر تئوری به رسمیت شناسی اکسل هونت، نشریه جامعه شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، دوره ۳۲، شماره ۴ (پیاپی ۸۴): ۴۴-۲۵.
- سهرابی صمیره، شهلا؛ نوابخش، مهرداد و حضرتی، زهرا. (۱۴۰۰)، نقش قومگرایی و اجتماعات مذهبی در انسجام اجتماعی (مورد مطالعه: شهر اندیمشک)، پژوهش‌های جامعه شناختی، سال پانزدهم، شماره اول: ۸۴-۶۱.

- سرشماری عمومی نفوس و مسکن. (۱۳۹۵). مرکز آمار ایران.
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۸۵)، شناخت چالش‌ها و بحران‌های قومی و الزامات مدیریت تنوع. پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی.
- فرهنگ، مهناز؛ سعیدی مدنی، سید محسن و سهندی خلیفه کندی، مهناز. (۱۳۹۴)، مطالعه تطبیقی بین دو قومیت آذری و کرد، فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۶، شماره ۱: ۹۵-۱۲۲.
- گر، تدرابرت. (۱۳۷۸)، چرا انسان‌ها شورش می‌کنند، ترجمه: علی مرشدیزاد، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- موون، جان سی و مینور، میشل اس. (۱۴۰۱)، رفتار مصرف کننده، ترجمه: عباس صالح اردستانی و محمدرضا سعدی، تهران: انتشارات اتحاد، چاپ هفدهم.
- نواح، عبدالرضا و تقوی نسب، سید مجتبی. (۱۳۸۶)، تأثیر احساس محرومیت نسبی بر هویت قومی و هویت ملی در بین اعراب خوزستان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۸، شماره ۲: ۱۴۰-۱۲۲.

- Baojuan, Ye, and Xue.Yang. (2021). "The relationship between bullying and aggressive behavior among college students: the mediating role of relative deprivation and the regulatory role of violence exposure in daily environments [J]." *Psychol Sci*, 2021;44(02),15-309.
- Botterman, Sarah., Hooghe, Marc., and Reeskens, Tim. (2012). "One size fits all? An empirical study into the multidimensionality of social cohesion indicators in Belgian local communities." *Urban Studies*, 49(1), 185-202. <http://doi.org/10.1177/0042098010397397>.
- Dou, Qianqian., Chang, Ruosong.,and Xu, Hui. (2023). "Body dissatisfaction and social anxiety among adolescents: a Moderated Mediation Model of feeling of Inferiority, Family Cohesion and Friendship Quality[J]. " *Applied Research in Quality of Life*.
- Edgar, A., Sedgwick, P. (2009). *Key Concepts in Cultural Theory*. Translated by Mohammad Nabovi and Mehran Mohajer, first edition, Tehran: Agah Publications.
- Fonseca, Xavier., Lukosch, Stephan., and Brazier, Frances. (2019). "Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. Innovation",

- The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 231-253.
<https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480>.
- Gao, Suhua. (2022). "The Mechanism of Social Value Orientation Affecting General Fair World Beliefs: A chain mediation model [J], *Chin J Health Psychol*. 2022;30(12),1864–70.
 - Holtug, Nils. (2016)." Identity, causality and social cohesion." *Journal of Ethnic and Migration Studies*, <http://dx.doi.org/10.1080/1369183X.2016.1227697>.
 - Lijun, shang., Ziqi Dai., and Han, Wu. (2022). "The impact of relative deprivation on college students' online game addiction: a perspective based on virtual avatar player relationships [J]." *Chin J Clin Psychol*, 2022,30(06),1276–81.
 - OECD. (2011). Perspectives on global development 2012: Social cohesion in a shifting world. OECD Publishing, Paris.
https://doi.org/10.1787/persp_glob_dev-2012-en.
 - Scrivens, Katherine., and Smith, Conal. (2013). "Four interpretations of social capital: An agenda for measurement." OECD.
<https://doi.org/10.1787/18152031>.
 - UNDP. (2022). Social Cohesion Concept and Measurement, https://unece.org/sites/default/files/202312/2317603_E_ECE_CES_STAT_2023_8_WEB.pdf.
 - Xiong, Meng., and Yirud, Ye. (2016). "relative deprivation: concepts, measurements, influencing factors, and Effects [J]." *Progress in Psychological Science*. 2016;24(03):438–53.
 - Xiong Meng.,and Yirud, Ye. (2021). "The circular relationship between relative deprivation and psychological adaptation in children from single parent families: a follow-up study [J]." *J Psychol*. 2021;53(01):67–80.
 - Zhang, Huawei., and Zhang, Meng. (2018). "the relationship between relative deprivation and impulsive aggression in college students: a moderated mediator model [J] Chin J." *Health Psychol*, 38(05), 1–10.

استاد به این مقاله: خسرو گلستان، سمیه؛ آقاجانی مرشاء و آقایی، سیدسعید. (۱۴۰۳). انسجام اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین جوانان شهر اهواز، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱۱ (۳۹)، ۱۶۳-۱۸۵.

Social Work Research Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.